

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2000-2001

23 MEI 2001

Wetsvoorstel ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

AMENDEMENTEN

Nr. 18 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 6 van de regering)

Art. 2

De voorgestelde § 1 vervangen als volgt:

« § 1. *Elke vorm van directe of indirecte discriminatie is verboden bij:*

- *het aanbieden en leveren van goederen en diensten;*
- *de aanbieding en de behandeling bij de vervulling van een openstaande betrekking;*
- *het aangaan en beëindigen van een arbeidscontract;*
- *het opstellen en de uitvoering van arbeidsvoorraarden en de invulling van de beroepsloopbaan;*

Zie:

Stukken van de Senaat:

2-12 - 2000/2001:

- Nr. 1: Wetsvoorstel van de heer Mahoux c.s.
- Nr. 2: Amendement.
- Nr. 3: Verslag.
- Nr. 4: Amendementen.
- Nr. 5: Advies van de Raad van State.
- Nr. 6: Amendementen.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2000-2001

23 MAI 2001

Proposition de loi tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme

AMENDEMENTS

Nº 18 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 6 du Gouvernement)

Art. 2

Remplacer le § 1er proposé par ce qui suit:

« § 1er. *Toute discrimination directe ou indirecte est interdite, lorsqu'elle porte sur:*

- *l'offre ou la fourniture de biens et de services;*
- *l'offre et le traitement d'une candidature en vue de pourvoir à un emploi vacant;*
- *la conclusion et la cessation d'un contrat d'emploi;*
- *la rédaction et l'exécution des conditions de travail et l'accomplissement de la carrière professionnelle;*

Voir:

Documents du Sénat:

2-12 - 2000/2001:

- Nº 1: Proposition de loi de M. Mahoux et consorts.
- Nº 2: Amendement.
- Nº 3: Rapport.
- Nº 4: Amendements.
- Nº 5: Avis du Conseil d'État.
- Nº 6: Amendements.

- de benoeming of de aanwijzing van een ambtenaar voor een openbare dienst;
- de vermelding in een officieel stuk of in een proces-verbaal;
- het verspreiden, het publiceren of het openbaar maken van een tekst, een bericht, een teken of enig andere drager van discriminerende uitlatingen;
- elke andere uitoefening van een economische, sociale, culturele of politieke activiteit; »

Verantwoording

De voorgestelde wijzigingen hebben tot doel zo volledig mogelijk te zijn bij het verbieden van uitingen van discriminaties. Zeker wanneer een wetsartikel een exhaustieve lijst bevat van gevallen waarin een discriminatie zich kan voordoen, is het belangrijk te waken over de volledigheid van de opsomming. Discriminaties vinden immers niet alleen plaats bij het leveren van goederen en diensten, soms wordt ook een niet te verantwoorden en kwetsend onderscheid gemaakt bij het aanbieden ervan. Arbeidsvooraarden kunnen discriminerende bepalingen bevatten in hun opstelling, maar kunnen ook in de uitvoering ervan discriminerend werken.

De overheid heeft in deze materie een voorbeeldrol te vervullen, en daarom is het goed het ambtenaren-apparaat in deze opsomming een aparte plaats te geven. De zin werd anders geformuleerd om te benadrukken dat het hier wel degelijk gaat over het begeven van een opdracht of functie.

Het bijvoeglijk naamwoord «normaal» kan in deze opsomming aanleiding geven tot bepaalde uitzonderingstoestanden, waarbij discriminatie niet als dusdanig wordt beschouwd, omdat het plaatsheeft in het kader van een «bijzondere» of «uitzonderlijke» economische, sociale, culturele of politieke activiteit. Dergelijke achterdeuren zijn in een algemene antidiscriminatiewet niet wenselijk.

Nr. 19 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 6 van de regering)

Art. 2

In de voorgestelde § 2 tussen het woord «geboorte», en het woord «leeftijd», de woorden «vermogen, moedertaal, » invoegen.

Verantwoording

In het oorspronkelijke wetsvoorstel werd het «vermogen» eveneens als discriminatiegrond opgenomen. Terecht, want in ons land bestaat er helaas zoiets als kansarmoede of sociale uitsluiting, waarbij de financiële situatie van de persoon in kwestie of van diens familie een belangrijke rol speelt. Het amendement strekt ertoe dit criterium opnieuw in het wetsvoorstel op te nemen. Een tweede discriminatiegrond die wordt toegevoegd aan deze opsomming, is die van de moedertaal. Immers, ook al beheerst een persoon voldoende de landstaal, toch kan het bijvoorbeeld bij een aanwerving doorwegen dat deze «aangeleerd» is, en bijgevolg onderhevig aan een accent dat een vreemde afkomst doet vermoeden.

- la nomination ou la désignation d'un fonctionnaire ou l'affectation d'un fonctionnaire à un service public;

- la mention dans une pièce officielle ou dans un procès-verbal;

- la diffusion, la publication ou l'exposition en public d'un texte, d'un avis, d'un signe ou de tout autre support comportant une discrimination;

- tout autre exercice d'une activité économique, sociale, culturelle ou politique; »

Justification

Les modifications proposées visent à interdire le plus exhaustivement possible les formes de discrimination. Lorsqu'un article de loi contient une énumération exhaustive des cas dans lesquels il peut y avoir discrimination, il importe de veiller particulièrement à ce que l'énumération soit complète. En effet, les discriminations se ne produisent pas qu'à l'occasion de la fourniture de biens et de services: parfois, une distinction injustifiable et offensante est faite aussi dans l'offre des biens et services. Les conditions de travail peuvent contenir des dispositions discriminatoires dans leur rédaction, mais elles peuvent également avoir un effet discriminatoire dans leur exécution.

L'autorité se doit de donner l'exemple en la matière et c'est pourquoi il est bon de faire une place à part à l'appareil administratif dans cette énumération. La phrase a été formulée autrement pour bien souligner qu'il s'agit effectivement de l'attribution d'une charge ou d'une fonction.

Dans cette énumération, l'adjectif «normal» risque de se traduire par des situations exceptionnelles dans lesquelles une discrimination ne sera pas considérée comme telle, parce que se situant dans le cadre d'une activité économique, sociale, culturelle ou politique «particulière» ou «exceptionnelle». Les échappatoires de ce genre ne sont pas souhaitables dans une loi anti-discrimination.

Nº 19 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 6 du Gouvernement)

Art. 2

Au § 2 proposé, insérer, entre les mots «la naissance» et les mots «l'âge», les mots «la fortune, la langue maternelle ».

Justification

Dans la proposition de loi initiale, la «fortune» figurait également au nombre des causes de discrimination. À juste titre, car le statut de défavorisé et l'exclusion sociale existent malheureusement dans notre pays et, à cet égard, la situation financière de l'intéressé ou de sa famille joue un rôle important. Le présent amendement tend à réintroduire ce critère dans la proposition de loi. La deuxième cause de discrimination ajoutée à l'énumération est celle de la langue maternelle. En effet, même si une personne maîtrise suffisamment la langue nationale, le fait qu'il s'agisse d'une langue «apprise» et donc susceptible d'être parlée avec un accent laissant supposer une origine étrangère, peut jouer un rôle déterminant lors d'une embauche.

Nr. 20 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 7 van de regering)

Art. 3

Hetvoorgesteldeartikel 3,eerstelid,vervangenals volgt:

«Art. 3. — Vanwege de aard van bepaalde activiteiten, al dan niet professioneel, of de omstandigheden waarin deze worden uitgevoerd, kan een verschil in behandeling berustend op een kenmerk zoals genoemd in artikel 2, § 2, objectief te rechtvaardigen zijn, in afwijking van de bepalingen van deze wet. »

Verantwoording

Strikt geïnterpreteerd vormt een verschil in behandeling, berustend op de in artikel 2, § 2, genoemde kenmerken, altijd een discriminatie. Het is echter zo dat een dergelijk onderscheid maken in sommige situaties te rechtvaardigen is, bij bepaalde beroepen zelfs noodzakelijk kan zijn. Het komt, volgens het tweede lid van dit artikel, aan de uitvoerende macht toe die gevallen vast te stellen, die vervolgens een uitzondering vormen op de bepalingen van deze wet, wat strafbepalingen en burgerrechtelijke bepalingen betreft. Bewust willen wij het artikel 3 ruimer stellen dan alleen geldend voor de beroepsfeer, waarvoor het artikel oorspronkelijk bedoeld was. Verruiming is nodig omdat zo niet elke uitsluiting van deelname aan een activiteit, ook al neemt niemand er aanstoot aan — denken we bijvoorbeeld maar aan verenigingen voor de derde leeftijd — strikt genomen een discriminatie zijn en men onnodig onder de toepassing van deze wet zou kunnen lijden.

Nr. 21 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 8 van de regering)

Art. 3bis (nieuw)

Aan artikel 3bis (nieuw) de volgende zin toevoegen:

«Onder interne organisatie mogen in geen geval functies van maatschappelijke dienstverlening begrenzen worden. »

Verantwoording

De Grondwet garandeert de scheiding van Kerk en Staat, dat is een principe waaraan ook een antidiscriminatiewet niet kan raken. Met dit amendement wordt wel vermeden dat onder de noemer «interne organisatie» ook instellingen die door kerkelijke overheden worden georganiseerd, maar die een maatschappelijke rol vervullen (bijvoorbeeld: scholen, ziekenhuizen, opvangtehuizen, welzijnswerk) in hun dagelijkse werking discriminerend optreden ten aanzien van hun personeel of hun cliënteel.

Nº 20 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 7 du Gouvernement)

Art. 3

Remplacer l'article 3, alinéa 1er, proposé, par ce qui suit :

«En raison de la nature de certaines activités, professionnelles ou non, ou des conditions de leur exercice, une différence de traitement fondée sur une caractéristique visée à l'article 2, § 2, peut être objectivement justifiable, par dérogation aux dispositions de la présente loi. »

Justification

À strictement parler, la différence de traitement fondée sur les caractéristiques visées à l'article 2, § 2, est toujours une discrimination. Une telle distinction peut toutefois se justifier dans certaines situations, voire s'avérer indispensable pour certaines professions. Selon l'alinéa 2 de cet article, il appartient au pouvoir exécutif de déterminer ces cas, qui feront ensuite exception aux dispositions pénales et civiles de la loi. C'est délibérément que nous entendons formuler l'article 3 en des termes dépassant le seul domaine professionnel qu'il visait initialement. Un tel élargissement est nécessaire car, sinon, toute exclusion de la participation à une activité, même si personne n'y voit d'objection — songeons par exemple aux associations pour le troisième âge — constituerait à strictement parler une discrimination, de sorte que l'on pourrait avoir à subir inutilement l'application de la loi.

Nº 21 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 8 du Gouvernement)

Art. 3bis (nouveau)

Compléter l'article 3bis(nouveau) proposé par la phrase suivante :

«Par organisation interne, on ne peut en aucun cas entendre les fonctions assurant des services dans le domaine social. »

Justification

La séparation de l'Église et de l'État est un principe garanti par la Constitution, auquel pas même une loi anti-discrimination ne peut toucher. Le présent amendement tend en revanche à éviter que, sous le couvert d'«organisation interne», des établissements organisés par des autorités religieuses mais remplissant une fonction sociale — comme des écoles, des hôpitaux, des maisons d'accueil, des services aux personnes — ne puissent se comporter de manière discriminatoire dans leur fonctionnement quotidien, à l'encontre de leur personnel ou de leur clientèle.

Nr. 22 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 10 van de regering)

Art. 3quater (nieuw)

Artikel 3quater (nieuw) vervangen als volgt:*«Art. 3quater. — Deze wet laat onverlet:*

— de wet van 7 mei 1999 op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorraarden, de toegang tot het arbeidsproces en de promotiekansen, de toegang tot een zelfstandig beroep en de aanvullende regelingen voor sociale zekerheid;

— de wet van 30 juli 1981 tot bestrafing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden;

— onderscheid dat gemaakt wordt door of krachtens enige ander(e) wet, decreet of ordonnantie, die de toetsing aan artikelen 10 en 11 van de Grondwet hebben ondergaan. »

Verantwoording

Het Belgisch recht kende, vóór de totstandkoming van deze wet reeds twee gelijkheidbevorderende wetten. Eén ervan, die de gelijkheid van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt vooropstelt, werd in het regeringsamendement specifiek vermeld. De antiracismewet moet hier echter ook worden vermeld, aangezien deze in strenge strafbepalingen voorziet voor overreders. Indien deze wet de antiracismewet niet onverlet laat, zou dit een afzwakking kunnen betekenen van de strafmaat die wordt opgelegd aan mensen die zich schuldig maken aan door racisme of xenofobie ingegeven daden.

Onderscheiden die worden gemaakt in wetten, decreten of ordonnanties kunnen niet zonder meer onverlet blijven door deze wet. Zij kunnen, zij het wellicht ongewild, discriminerende effecten tot gevolg hebben. Om deze reden bestaat, krachtens artikel 142 van de Grondwet, het toetsingsmechanisme bij het Arbitragehof, die geldende regels onderwerpt aan de artikelen 10, 11 en 24 van de Grondwet, om ze precies door te lichten naar gelijkheid, discriminatie en bescherming van minderheden, en respect voor het grondrecht inzake onderwijs. Het is belangrijk om geen enkele rechtsregel van deze eventuele toetsing te ontheffen. Het kan niet de bedoeling zijn dat precies de antidiscriminatiewet afbreuk zou doen aan dit grondwettelijk principe.

Nr. 23 VAN MEVROUW KAÇAR

Art. 4

In artikel 4, § 1, de woorden «discrimineert of» invoegen tussen de woorden «Strafwetboek» en «aanzet».

Verantwoording

In de oorspronkelijke tekst werd wel het aanzetten tot discriminatie, haat of geweld strafbaar gesteld, maar werd geen sanctie

Nº 22 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 10 du gouvernement)

Art. 3quater (nouveau)

Remplacer l'article 3quater(nouveau) proposé par ce qui suit:

«Art. 3quater. — La présente loi ne porte pas atteinte à:

— la loi du 7 mai 1999 sur l'égalité des chances entre hommes et femmes en ce qui concerne les conditions de travail, l'accès à l'emploi et aux possibilités de promotion, l'accès à une profession indépendante et les régimes de sécurité sociale;

— la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie;

— la distinction qui est faite par ou en vertu de tout(e) autre loi, décret ou ordonnance dont la conformité aux articles 10 et 11 de la Constitution a été vérifiée. »

Justification

Le droit belge connaissait déjà avant l'élaboration de la loi proposée, deux lois visant à promouvoir l'égalité. L'une d'elles, qui préconise l'égalité entre les hommes et les femmes sur le marché du travail, a été mentionnée spécifiquement dans l'amendement gouvernemental. Mais la loi contre le racisme doit aussi être citée, étant donné qu'elle prévoit des dispositions pénales sévères pour les contrevenants. Si la loi proposée préjudiciait à la loi contre le racisme, il pourrait en résulter une atténuation du taux de la peine infligée aux auteurs d'actes inspirés par le racisme ou la xénophobie.

La loi proposée ne peut pas exonérer purement et simplement les distinctions faites dans des lois, des décrets ou des ordonnances. Ces distinctions peuvent, fût-ce sans doute involontairement, avoir des effets discriminatoires. C'est pourquoi l'article 142 de la Constitution prévoit un mécanisme de contrôle par la Cour d'arbitrage, qui soumet les règles en vigueur aux articles 10, 11 et 24 de la Constitution, afin de vérifier précisément leur constitutionnalité en matière d'égalité, de discrimination et de protection des minorités, ainsi que sur le plan du respect des droits fondamentaux en matière d'enseignement. Il est important de ne dispenser aucune règle de droit de ce contrôle éventuel. Il ne faudrait pas que ce soit précisément la loi qui combat la discrimination qui porte atteinte à ce principe constitutionnel.

Nº 23 DE MME KAÇAR

Art. 4

À l'article 4, § 1er, remplacer les mots «incite à la discrimination» par les mots «se rend coupable de discrimination ou incite à la discrimination».

Justification

Le texte initial sanctionnait bel et bien l'incitation à la discrimination, à la haine ou à la violence, mais ne préconisait aucune

vooropgesteld voor degene die zichzelf schuldig maakte aan discriminatie, tenzij het ging om een ambtenaar in dienst. Met deze aanvulling wordt deze lacune verholpen.

Nr. 24 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 11 van de regering)

Art. 5

Het voorgestelde artikel vervangen als volgt:

«Art. 5. — Onverminderd de bepalingen van artikel 7 kunnen de correctionele straffen en de criminale straffen worden verdubbeld wanneer de drijfveer van de misdrijven beschreven in de artikelen 372, 375, 393 tot 398, 401bis, 402, 422bis, 422ter, 434, 448, 453 en 528 van het Strafwetboek gelegen is in de discriminatiegronden zoals beschreven in artikel 2, § 2 en § 3, van deze wet.»

Verantwoording

Zie amendement nr. 25.

Nr. 25 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 12 van de regering)

Art. 7bis

Het voorgestelde artikel doen vervallen.

Verantwoording

Agalev voert reeds lang een strijd tegen discriminatie, tegen alle vormen van discriminatie. Het lijkt dan ook onlogisch om precies in de bestraffing van discriminaties een onderscheid in te voeren tussen de verschillende discriminatiegronden. De strengere straffen die door de antiracismewet van 1981 werden opgelegd blijven van kracht door de invoeging in artikel 6 en worden zelfs zwaarder door de voorgestelde uitbreiding van artikel 8. De combinatie van de amendementen nrs. 24 en 25 verantwoordt het opheffen van artikel 7bis.

Nr. 26 VAN MEVROUW KAÇAR

Art. 10

Het tweede lid van artikel 10, § 2, doen vervallen.

Verantwoording

Met dit amendement wordt deze alinea geschrapt, omdat deze, hoewel naar intentie correct is en gericht op doeltreffendheid, in de praktijk een beperking kan vormen voor de toepassing van deze wet. De openbaarmaking van schending van de antidiscriminatiewet is een krachtig wapen tegen het plegen van discriminaties. Het maakt, als het ware, deel uit van de gevolgen van de overtreding, en zal ertoe bijdragen dat de overtreder er belang bij heeft de gewraakte daad te staken. In de wet zelf de voorwaarde

sanction pour celui qui se rendait lui-même coupable de discrimination, sauf s'il s'agissait d'un fonctionnaire dans l'exercice de ses fonctions. L'ajout proposé comble cette lacune.

Nº 24 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 11 du gouvernement)

Art. 5

Remplacer l'article proposé par ce qui suit :

«Art. 5. — Sous réserve des dispositions de l'article 7, lorsque les mobiles des infractions décrites aux articles 372, 375, 393 à 398, 401bis, 402, 422bis, 422ter, 434, 448, 453 et 528 du Code pénal sont les causes de discrimination décrites à l'article 2, §§ 2 et 3, de la présente loi, les peines correctionnelles et les peines criminelles peuvent être doublées.»

Justification

Voir l'amendement n° 25.

Nº 25 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 12 du gouvernement)

Art. 7bis

Supprimer l'article proposé.

Justification

Luttant depuis longtemps contre la discrimination — toutes les formes de discrimination —, Agalev trouve dès lors illogique d'introduire, précisément dans la répression des discriminations, une distinction entre les différentes causes de discrimination. Les peines plus sévères portées par la loi de 1981 contre le racisme resteront applicables par suite de l'ajout fait à l'article 6 et elles sont même alourdis par l'extension prévue à l'article 8. La combinaison proposée des amendements n°s 24 et 25 justifie la suppression de l'article 7bis.

Nº 26 DE MME KAÇAR

Art. 10

Supprimer l'alinéa 2 de l'article 10, § 2, proposé.

Justification

Le présent amendement supprime cet alinéa parce que, bien que partant d'une intention correcte et visant à l'efficacité, il est susceptible, dans la pratique, de limiter l'application de la loi proposée. La publication de la violation de la loi antidiscrimination constitue une arme puissante pour s'opposer aux discriminations. Elle fait en quelque sorte partie des conséquences de l'infraction et contribuera à ce que le contrevenant ait intérêt à cesser l'acte incriminé. Incrire dans la loi même comme condition

invoeren dat de overtreding slechts publiek gemaakt mag worden indien zij tot gevolg heeft dat het effect ervan ongedaan wordt gemaakt, is koffiedik kijken. Men riskeert er bovendien door dat de overtreder op zijn beurt het recht heeft de gerechtelijke sanctie als onwettelijk aan te klagen, en er schadevergoeding voor te eisen.

Nr. 27 VAN MEVROUW KAÇAR

(Subamendement op amendement nr. 15 van de regering)

Art. 10

In de voorgestelde § 3, het woord «zoals» doen vervallen.

Verantwoording

De hier voorgestelde wijziging bestaat in het weglaten van het woord «zoals». Ofwel worden statistische gegevens en situatiestests beschouwd als feiten, en past een meer exhaustieve opsomming van hetgeen onder «feiten» wordt verstaan, ofwel breidt men het begrip «feiten» uit met statistische gegevens en situatiestests — die momenteel juridisch nog niet als volwaardig beschouwd worden —, maar dat in de interpretatie van deze wet kunnen zijn. Om aan de toepassing van deze wet een zo ruim mogelijke armsgang te bieden, wordt geopteerd voor het laatste.

Nr. 28 VAN MEVROUW KAÇAR

Art. 12

In artikel 12, tweede lid, 1º, de woorden «op de datum van de feiten sedert ten minste vijf jaar» doen vervallen.

Verantwoording

Indien een vereniging naar aanleiding van bepaalde discriminerende feiten wordt opgericht, met de bedoeling die discriminatie te wreken, of gelijkaardige situaties te bestrijden, dan kunnen deze naar de letter van de oorspronkelijke wettekst, niet in rechte optreden. Dat kan een nadeel zijn, of als een onrecht worden ervaren voor de betrokkenen, die hun zaak georganiseerd wensen te behartigen. Hun eventuele ondeskundigheid kan immers worden opgevangen door een beroep te doen op het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding of op een andere organisatie. Het amendement strekt ertoe eventuele initiatiefnemers toch de mogelijkheid te bieden om hun betrokkenheid te uiten en zelf actie te ondernemen.

Nr. 29 VAN MEVROUW KAÇAR

Art. 1

In artikel 1, het cijfer «78» vervangen door het cijfer «77».

que la publication de l'infraction n'est autorisée que si elle a pour conséquence d'en supprimer les effets, c'est parier sur l'aléatoire. On risque en outre par là d'ouvrir au contrevenant le droit de dénoncer la sanction judiciaire comme illégale et de réclamer réparation.

Nº 27 DE MME KAÇAR

(Sous-amendement à l'amendement n° 15 du gouvernement)

Art. 10

Au § 3 proposé, supprimer les mots «tels que».

Justification

La modification proposée consiste à supprimer les mots «tels que». Ou bien on considère les données statistiques et les tests de situation comme des faits, et il convient de donner une énumération plus exhaustive de ce qu'il y a lieu d'entendre par «faits», ou bien on étend la notion de «faits» aux données statistiques et aux tests de situation, qui ne sont pas encore pleinement admis sur le plan juridique à l'heure actuelle mais qui peuvent l'être dans l'interprétation de la loi proposée. Afin de donner à la loi proposée le plus de marge possible, nous optons pour cette dernière solution.

Nº 28 DE MME KAÇAR

Art. 12

À l'article 12, 2º alinéa, 1º, les mots «depuis au moins cinq ans à la date des faits» sont supprimés.

Justification

Si une association est créée à l'occasion de certains faits discriminatoires en vue d'éliminer cette discrimination, ou de lutter contre des situations similaires, elle ne pourra pas, selon la lettre du texte de loi initial, ester en justice. Cela peut constituer un désavantage pour les intéressés ou être perçu par eux comme une injustice, s'ils souhaitent défendre leur cause de manière organisée. Ils pourront en effet remédier à leur éventuel manque d'expertise en faisant appel au Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme ou à une autre organisation. Le présent amendement tend à permettre malgré tout à ceux qui souhaiteraient prendre une initiative de manifester leur intérêt et d'entreprendre eux-mêmes une action.

Nº 29 DE MME KAÇAR

Art. 1

À l'article 1er, proposé, remplacer le chiffre «78» par le chiffre «77».

Verantwoording	Justification
<p>Het wetsvoorstel beoogt de uitbreiding van de bevoegdheden van de rechtbanken overeenkomstig de regelen uitgewerkt in dit voorstel. Het heeft dus betrekking op de organisatie van de hoven en rechtbanken en regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 77 van de Grondwet.</p>	<p>La proposition de loi vise à étendre les compétences des tribunaux conformément aux règles qu'elle élabore. Elle concerne donc l'organisation des cours et tribunaux et règle une matière visée à l'article 77 de la Constitution.</p>
Meryem KAÇAR.	
<p>Nr. 30 VAN MEVROUW NYSSENS</p> <p>(Subamendement op amendement nr. 6 van de regering)</p>	<p>Nº 30 DE MME NYSSENS</p> <p>(Sous-amendement à l'amendement n° 6 du gouvernement)</p>
Art. 2	Art. 2
<p>Dit artikel wijzigen als volgt:</p> <p>A. De aanhef van de voorgestelde § 1, doen luiden als volgt:</p> <p>«<i>Elke vorm van directe of indirecte discriminatie gebaseerd op een van de gronden bedoeld in § 2, is verboden bij:</i>»</p> <p>B. Eveneens in de voorgestelde § 1, de opsomming vervangen als volgt:</p> <p>«a) de voorwaarden voor toegang tot arbeid in loondienst of als zelfstandige en tot een beroep, met inbegrip van de selectie- en aanstellingscriteria, ongeacht de tak van activiteit en op alle niveaus van de beroepshierarchie, met inbegrip van bevorderingskansen,</p> <p>b) werkgelegenheid en arbeidsvoorraarden, met inbegrip van ontslag en beloning,</p> <p>c) het lidmaatschap van of de betrokkenheid bij een werkgevers- of werknemersorganisatie of enige organisatie waarvan de leden een bepaald beroep uitoefenen, waaronder de voordelen die deze organisaties bieden,</p> <p>d) de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn, met inbegrip van de huisvesting.»</p> <p>C. De voorgestelde § 2 vervangen als volgt:</p> <p>«§ 2. Er is directe discriminatie wanneer iemand ongunstiger wordt behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie behandeld wordt, is of zou worden op basis van een zogenoemd ras, de huidskleur, afstamming of nationale of etnische afkomst, seksuele geaardheid, burgerlijke stand, geboorte, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke eigenschap.</p> <p>Directe discriminatie kan in principe niet worden gerechtvaardigd. Bepaalde verschillen in behandeling onder meer op grond van leeftijd vormen geen discri-</p>	<p>Apporter à cet article les modifications suivantes :</p> <p>A. Au § 1er proposé, remplacer la première phrase par ce qui suit :</p> <p>«<i>Toute discrimination directe ou indirecte, fondée sur l'un des motifs visés au § 2, est interdite lorsqu'elle porte sur:</i>»</p> <p>B. Au § 1er proposé, remplacer l'énumération parce qui suit :</p> <p>«a) les conditions d'accès, la sélection, y compris les critères de sélection et les conditions de recrutement, aux emplois ou postes de travail et aux professions indépendantes, quels que soient le secteur et l'activité et à tous les niveaux de la hiérarchie professionnelle, y compris en matière de promotion,</p> <p>b) les conditions d'emploi et de travail, y compris les conditions de licenciement et de rémunération,</p> <p>c) l'affiliation à et l'engagement dans une organisation de travailleurs ou d'employeurs ou toute organisation dont les membres exercent une profession donnée, y compris les avantages procurés par ce type d'organisation,</p> <p>d) l'accès aux biens et services et la fourniture de biens et services à la disposition du public.»</p> <p>C. Remplacer le § 2 proposé par ce qui suit :</p> <p>«§ 2. Il y a discrimination directe lorsque des personnes sont traitées de manière moins favorable que d'autres personnes ne le sont, ne l'ont été ou ne le seraient dans une situation comparable, sur la base d'une prétendue race, d'une couleur, de l'ascendance ou de l'origine nationale ou ethnique, de l'orientation sexuelle, de l'état civil, de la naissance, de l'âge, de la conviction religieuse ou philosophique, de l'état de santé actuel ou futur, d'un handicap ou d'une caractéristique physique.</p> <p>La discrimination directe ne peut en principe être justifiée. Toutefois, certaines différences de traitement fondées notamment sur l'âge, ne constituent pas</p>

minatie indien zij objectief en redelijk worden gerechtvaardigd door een legitiem doel, met inbegrip van legitime doelstellingen van het beleid op het terrein van de werkgelegenheid, de arbeidsmarkt of de beroepsopleiding, en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. »

D. De voorgestelde § 3 vervangen als volgt:

« § 3. Er is indirecte discriminatie wanneer een opengeschilderd neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze als dusdanig personen waarop een van de gronden bedoeld in § 2 van toepassing is, in vergelijking met andere personen bijzonder benadeelt, tenzij die bepaling, maatstaf of handelwijze objectief wordt gerechtvaardigd door een legitiem doel en de middelen voor het bereiken van dat doel passend en noodzakelijk zijn. »

E. In de voorgestelde § 2, na de woorden «of een fysieke eigenschap» de woorden «het behoren tot een sociaal-economisch achtergestelde groep» toevoegen.

F. In de Franse tekst van de voorgestelde § 4, het woord «base» vervangen door het woord «motif».

Verantwoording

A. Als er niet wordt verwezen naar de gronden van discriminatie bedoeld in § 2, is de tekst van § 1 onnauwkeurig en zouden er problemen kunnen rijzen bij de interpretatie.

B. Deze opsomming neemt *ratione materiae* de toepassingssfeer over van richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep en van richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming. Daarbij wordt evenwel rekening gehouden met de wet van 7 mei 1999 op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen ten aanzien van de arbeidsvoorraarden, de toegang tot het arbeidsproces en de promotiekansen, de toegang tot een zelfstandig beroep en de aanvullende regelingen voor sociale zekerheid. Alleen die toepassingsdomeinen waarvoor krachtens onze nationale wetgeving de gewesten of gemeenschappen bevoegd zijn, zijn eraan onttrokken.

Er moet worden opgemerkt dat de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen gepleit had voor een specifieke wetgeving over discriminatie op sociaal vlak (arbeid en beroep). Op Europees niveau is over discriminatie in arbeid en beroep een richtlijn uitgevaardigd (richtlijn 2000/78/EG van 27 november 2000). In de domeinen arbeid en beroep komen alle vormen van discriminatie aan bod (transversale wetgeving). De omzetting van deze richtlijn in de nationale wetgeving vergt de integratie van de bestaande regels van CAO nr. 38 (artikel 2bis gelijke behandeling bij werving en selectie) en de wet van 13 februari 1998 (artikelen 2 tot 11 — verbod op het vaststellen van een maximum leeftijds-grens bij werving en selectie).

De vermelding in een proces-verbaal en het verspreiden, publiceren of openbaar maken vormen niet zozeer een deel van de toepassingssfeer *ratione materiae* in de strikte zin; het zijn veeleer manieren waarop discriminatie geuit kan worden. Duidelijkheidshalve is het beter deze elementen op te nemen in een aparte paragraaf.

une discrimination lorsqu'elles sont objectivement et raisonnablement justifiées par un objectif légitime, notamment par des objectifs légitimes de politique de l'emploi, du marché du travail, de la formation professionnelle et que les moyens de réaliser cet objectif sont appropriés et nécessaires. »

D. Remplacer le § 3 proposé par ce qui suit :

« § 3. Il y a discrimination indirecte lorsqu'une disposition, un critère ou une pratique apparemment neutre en tant que tel, est susceptible d'entraîner un désavantage particulier pour des personnes auxquelles s'applique un des motifs visés au § 2, par rapport à d'autres personnes, à moins que cette disposition, ce critère ou cette pratique ne soit objectivement justifié par un objectif légitime et que les moyens de réaliser cet objectif soient appropriés et nécessaires. »

E. Au § 2 proposé, insérer après les mots «caractéristique physique», les mots «l'appartenance à un groupe socio-économiquement défavorisé».

F. Remplacer, au § 4 proposé, le mot «base» par le mot «motif».

Justification

A. À défaut de se référer aux motifs de discrimination visés au § 2, la rédaction du § 1er est imprécise et pourrait donner lieu à des difficultés d'interprétation.

B. Cette énumération reprend le champ d'application *ratione materiae* de la directive 2000/78/CE du Conseil du 27 novembre 2000 portant création d'un cadre général en faveur de l'égalité de traitement en matière d'emploi et de travail et de la directive 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 relative à la mise en œuvre du principe de l'égalité de traitement entre les personnes, sans distinction de race ou d'origine ethnique, tout en tenant compte des apports de la loi du 7 mai 1999 sur l'égalité de traitement entre hommes et femmes en ce qui concerne les conditions de travail, l'accès à l'emploi et aux possibilités de promotion, l'accès à une profession indépendante et les régimes complémentaires de sécurité sociale. Seuls les domaines d'application de compétence communautaire ou régionale selon notre droit national ont été retirés.

Il convient de noter que la direction du Conseil de l'égalité des chances entre hommes et femmes avait plaidé pour une législation spécifique concernant les discriminations dans le domaine social (emploi et travail). Au niveau européen, la question des discriminations en matière d'emploi et de travail a fait l'objet aussi d'une directive spécifique (directive 2000/78/CE du 27 novembre 2000). Toutes les questions de discrimination apparaissent dans les questions d'emploi et de travail (législation transversale). La mise en œuvre de cette directive au niveau national suppose que l'on intègre les règles existantes de la CCT n° 38 (article 2bis — égalité de traitement dans le recrutement et la sélection) et la loi du 13 février 1998 (articles 2 à 11 — interdiction de l'instauration d'une limite d'âge maximum dans le recrutement et la sélection).

La mention dans un procès-verbal ainsi que la diffusion, la publication ou l'exposition relèvent moins du champ d'application *ratione materiae* au sens strict que des modes par lesquels la discrimination peut se pratiquer. Pour la clarté du texte, il conviendrait que ces éléments fassent l'objet d'un paragraphe spécifique.

Het laatste streepje, «elke andere normale uitoefening van een economische, sociale, culturele of politieke activiteit;» is veel te vaag. De toepassingssfeer van de wet (arbeid en beroep en andere specifieke domeinen) moet worden verduidelijkt; de twee genoemde richtlijnen kunnen hier als voorbeeld dienen. Wat betekent «normale»? Deze algemene bewoordingen passen niet bij de duidelijke toepassingsdomeinen die eraan voorafgaan.

De twee vermelde richtlijnen gaan uit van een algemenere aanpak van discriminatie (verbod op alle vormen van discriminatie in een welbepaalde sector en/of verbod op een bepaalde vorm van discriminatie in verschillende sectoren). In artikel 13 van het Verdrag van Maastricht wilden de verdragsluitende partijen deze algemene benadering niet. Dit voorstel kiest voor de algemene aanpak.

Zoals de Europese Commissie benadrukte, wijst de formulering van artikel 13 van het Verdrag veeleer naar specifieke initiatieven om welbepaalde vormen van discriminatie in duidelijk afgebakende sectoren te bestrijden. Volgens artikel 13 moet men «passende maatregelen nemen om discriminatie [...] te bestrijden». De maatregelen moeten dus nauwkeurig zijn en aangepast aan de doelstelling. De Europese Commissie merkte ook op dat de gronden van discriminatie bedoeld in artikel 13 van het Verdrag, erg uiteenlopend zijn. Precies omdat ze zo verschillend zijn, is het beter voor elke vorm van discriminatie specifieke maatregelen uit te werken.

C. Deze definitie van discriminatie is overgenomen uit de al vermelde richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 en van richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000.

De voorgestelde definitie in § 2 is onjuist, aangezien er eigenlijk gezegd wordt dat elk onderscheid op basis van geslacht, een zogenaamd ras, enz. discriminerend is. Deze interpretatie is strijdig met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en met artikel 14 van het EVRM. Deze artikelen veroordelen niet alle vormen van ongelijke behandeling, maar alleen die welke niet gegronde zijn op een objectief te rechtvaardigen en redelijk criterium, waarbij rekening wordt gehouden met het nagestreefde doel, de uitwerking van de maatregel en de aard van de principes. De gebruikte middelen moeten bovendien evenredig zijn met het nagestreefde doel.

De richtlijnen wijzen ook telkens op de schadelijke gevolgen die een ongelijke behandeling moet hebben om van discriminatie te kunnen spreken. In de rechtsleer wordt immers steeds opgemerkt dat er maar sprake kan zijn van discriminatie wanneer een onderscheid in behandeling een nadelig of negatief effect geeft voor de persoon tot wie het gericht is (zie hierover de hoorzitting met de directie gelijke kansen, in het verslag over het advies van het Adviescomité voor gelijke kansen voor vrouwen en mannen, stuk Senaat, nr. 2-12/3, 2000, blz. 5).

In sommige omstandigheden kan een verschil in behandeling op basis van een van de in § 2 opgesomde criteria gerechtvaardigd zijn. Zo geeft richtlijn 2000/78/EG van 27 november 2000 een niet-exhaustieve lijst van verschillen in behandeling op grond van leeftijd die geen rechtstreekse discriminatie inhouden, op voorwaarde dat zij objectief gerechtvaardigd worden (artikel 6). Deze omstandigheden zouden in de wet nader bepaald moeten worden.

De uitsluiting van «geslacht» als grond van discriminatie volgt uit het advies van 7 maart 2000 van het bureau van de Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen en uit het advies van de directie van deze raad. Door het transversale karakter van genderdiscriminatie en door de bijzondere behandeling die deze vorm van discriminatie krijgt in het Europees recht, is het aangewezen een specifieke wet aan deze grond van discriminatie te wijden. Dit sluit aan bij amendement nr. 1 (stuk Senaat, nr. 2-12/2).

Le dernier tiret, à savoir «tout autre exercice normal d'une activité économique, sociale, culturelle ou politique» est beaucoup trop vague. Il importe de préciser, à l'instar de ce qui est formulé dans les deux directives précitées, les domaines d'application précis de la loi (à savoir emploi et travail et autres domaines spécifiques). Que signifie «normal»? Cette expression de portée générale se concilie, par ailleurs, difficilement avec les domaines d'application précis qui précédent.

Les deux directives précitées ont adopté une approche plutôt générale de la discrimination (interdiction de toute discrimination dans un secteur déterminé et/ou interdiction d'un type de discrimination dans plusieurs secteurs disparates) que n'avaient pas souhaité les Hautes parties contractantes lors de la rédaction de l'article 13 du Traité de Maastricht. C'est pour cette approche générale qu'opte la présente proposition.

Ainsi que l'a souligné la Commission européenne, la formulation de l'article 13 du Traité suggère plutôt l'adoption d'initiatives ponctuelles, visant à contrer les discriminations spécifiques dans des secteurs bien cernés. Au sens de l'article 13, les mesures à adopter doivent être «nécessaires en vue de combattre toute discrimination», c'est-à-dire précises et justifiées par rapport aux buts poursuivis. Par ailleurs, ainsi que l'a noté la Commission européenne, les discriminations visées par l'article 13 du Traité ont une nature et des caractères bien divers. Vu cette nature différente, on pourrait considérer plus approprié de proposer des mesures différencierées et spécifiques pour chaque type de discrimination.

C. Cette définition de la discrimination directe est reprise aux directives 2000/78/CE du Conseil du 27 novembre 2000 et 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 précitées.

La définition proposée au § 2 est incorrecte, en ce qu'elle semble dire que toute distinction directement fondée sur le sexe, une prétendue race, etc., est discriminatoire. Cette interprétation est contraire aux articles 10 et 11 de la Constitution et à l'article 14 CEDH. Ces articles ne condamnent pas toutes les différences de traitement mais seulement celles qui ne reposent pas sur un critère susceptible de justification objective et raisonnable, compte tenu du but légitime poursuivi, des effets de la mesure et de la nature des principes en cause. Il doit, en outre, exister un rapport raisonnable de proportionnalité entre les moyens employés et le but visé.

Par ailleurs, les directives renvoient aussi systématiquement à l'effet néfaste que doit avoir une distinction pour que l'on puisse parler de discrimination. La doctrine souligne en effet constamment qu'il ne peut être question de discrimination que lorsqu'une différence de traitement a un effet néfaste ou négatif pour la personne à laquelle elle s'adresse (voir à ce sujet, l'audition de la direction du Conseil de l'égalité des chances, dans le rapport suite à l'avis rendu par le Comité d'avis pour l'égalité des chances entre les femmes et les hommes, doc. Sénat, n° 2-12/3, 2000, p. 5).

Par ailleurs, certaines différences de traitement directement fondées sur l'un des critères énumérés au § 2 peuvent se justifier dans certaines circonstances. Ainsi la directive 2000/78/CE du 27 novembre 2000 fournit-elle une liste non exhaustive de différences de traitement fondées sur l'âge qui ne constituent pas une discrimination directe pour autant qu'elles soient justifiées objectivement (article 6). Il conviendrait que ces circonstances soient précisées dans la loi.

L'exclusion du «sex» des motifs de discrimination invoqués dans la présente proposition fait suite à l'avis rendu par le bureau du Conseil de l'égalité des chances entre hommes et femmes le 7 mars 2000, ainsi qu'à l'avis rendu par la direction du même conseil sur ce sujet. Le caractère transversal de la discrimination de genre ainsi que le traitement spécifique que ce type de discrimination reçoit au niveau du droit européen plaide pour que ce motif de discrimination fasse l'objet d'une législation spécifique distincte. Cela rejoint l'amendement n° 1 (doc. Sénat, n° 2-12/2).

D. Dit amendement strekt er eveneens toe de definitie van indirecte discriminatie, gegeven in de vermelde richtlijnen, over te nemen. Deze definitie is gebaseerd op de jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie met betrekking tot het vrij verkeer van werknemers. Het feit dat een bepaling ongunstig kan zijn voor bepaalde personen, betekent nog niet dat die bepaling deze personen extra benadeelt vergeleken met anderen. Het lijkt ons belangrijk dat de gebruikte definities stroken met de Europese richtlijn.

E. Sommige slachtoffers van armoede of sociale uitsluiting zullen wellicht meer dan anderen geconfronteerd worden met — voornamelijk indirecte — discriminatie.

De Raad van State wijst de wetgever erop dat geloofshaat en klassehaat, samen met rassenhaat, de oorzaak geweest zijn van de ernstigste schendingen van de rechten van de mens in de twintigste eeuw (advies nr. 30.462/2, stuk Senaat, nr. 2-12/5, blz. 13).

F. Een technische correctie om de tekst in overeenstemming te brengen met § 2 van artikel 2 en met amendement nr. 7 van de regering, tot wijziging van artikel 3 van het voorstel, dat spreekt van «motifs de discrimination». Deze terminologie stemt ook overeen met de Europese terminologie (zie richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 en richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000).

Nr. 31 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subamendement op amendement nr. 7 van de regering)

Art. 3

Dit artikel wijzigen als volgt:

A. Aan het slot van het voorgestelde eerste lid de woorden «een wezenlijke beroepskwalificatie vormt» vervangen door de woorden «een wezenlijke en bepalende beroepsvereiste vormt, mits het doel legitiem en het vereiste evenredig aan dat doel is».

B. Het voorgestelde tweedelid vervangen als volgt:

«. In het geval van publieke of particuliere organisaties, waarvan de grondslag op godsdienst of overtuiging is gebaseerd, voor wat betreft de beroepsactiviteiten van deze organisaties, vormt een verschil in behandeling gebaseerd op godsdienst of overtuiging van een persoon geen discriminatie indien vanwege de aard van de activiteiten of van de context waarin deze worden uitgeoefend, de godsdienst of overtuiging een wezenlijke, legitieme en gerechtvaardigde beroepsvereiste vormt gezien de grondslag van de organisatie.»

C. Het voorgestelde derde lid doen vervallen.

Verantwoording

A en B. De Raad van State heeft met nadruk op het volgende punt gewezen: «Doordat het voorstel burgerrechtelijke en strafbepalingen bevat die rechtstreeks op de particulieren van toepassing zouden zijn, kan de onnauwkeurigheid van het voorstel niet worden aanvaard. De burgers moeten precies weten welk gedrag

D. Le présent amendement vise également à reprendre la définition de la discrimination indirecte des deux directives précitées. Cette définition s'inspire de la jurisprudence de la CJCE dans les affaires relatives à la libre circulation des travailleurs. Le fait qu'une disposition a un résultat dommageable pour certaines personnes ne signifie pas nécessairement que cette disposition est susceptible d'entrainer un désavantage particulier pour ces personnes par rapport à d'autres. Il nous semble important de garder une cohérence avec la directive européenne au niveau des définitions utilisées.

E. Certaines personnes victimes de la pauvreté ou de l'exclusion sociale sont susceptibles plus que d'autres de faire l'objet de discriminations particulièrement de nature indirecte.

Le Conseil d'État, de son côté, attire l'attention du législateur sur le fait que la haine religieuse et la haine des classes ont été, avec la haine raciale, les causes des plus graves violations des droits de la personne humaine au vingtième siècle (avis n° 30.462/2, p. 19).

F. Correction technique en vue de conserver la cohérence avec le § 2 de l'article 2 et l'amendement n° 7 du gouvernement modifiant l'article 3 de la proposition qui parle de «motifs» de discrimination. Cette terminologie correspond également à la terminologie européenne (voir directives 2000/78/CE du Conseil du 27 novembre 2000 et 2000/43/CE du Conseil du 29 juin 2000 précitées).

Nº 31 DE MME NYSSENS

(Sous-amendement à l'amendement n° 7 du gouvernement)

Art. 3

Apporter à cet article les modifications suivantes :

A. Compléter l'alinéa 1er par les mots «et déterminante, pour autant que l'objectif soit légitime et que l'exigence soit proportionnée».

B. Remplacer l'alinéa 2 par ce qui suit :

«Dans le cas des activités professionnelles d'organisations publiques ou privées dont l'éthique est fondée sur la religion ou les convictions, une différence de traitement fondée sur la religion ou les convictions d'une personne ne constitue pas une discrimination lorsque, par la nature de ces activités ou par le contexte dans lequel elles sont exercées, la religion ou les convictions constituent une exigence professionnelle essentielle, légitime et justifiée eu égard à l'éthique de l'organisation.»

C. Supprimer l'alinéa 3 proposé.

Justification

A et B. Le Conseil d'État a insisté sur le point suivant: «Dès lors qu'elle contient des dispositions civiles et pénales destinées à s'appliquer directement aux particuliers, l'imprécision de la proposition ne peut être admise. Il convient que les citoyens sachent de manière précise quels sont les comportements qui leur

zij niet mogen vertonen. Zulks geldt in het bijzonder in strafzaken. Krachtens het beginsel van de wettelijkheid van de strafbaarstellingen en van de straffen, dat voortvloeit uit artikel 7 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en uit de artikelen 12, tweede lid, en 14 van de Grondwet, heeft de wetgevende macht de grondwettelijke plicht om in voldoende duidelijke, nauwkeurige en rechtszekerheid biedende bewoordingen te bepalen welke feiten strafbaar worden gesteld, zodat aan de rechter geen al te grote beoordeelingsbevoegdheid wordt gelaten.» (Advies nr. 30.462/2 van de Raad van State, blz. 8). De wet moet de belangrijkste beroepsvereisten vermelden. Het is niet wenselijk op dit punt bevoegdheden over te dragen aan de Koning.

Het voorgestelde amendement neemt artikel 4 van de richtlijn 2000/78/EG van de Raad over, dat handelt over de beroepsvereisten. In dit artikel wordt het principe van de wezenlijke en bepalende beroepsvereisten geformuleerd. Vervolgens wordt specifiek het geval beoogd van de organisaties waarvan de grondslag op godsdienst of overtuiging is gebaseerd, wat betreft de beroepsactiviteiten van deze organisaties. Zoals artikel 4 van de richtlijn bepaalt, is de richtlijn van toepassing onverminderd het recht van publieke of particuliere organisaties waarvan de grondslag op godsdienst of overtuiging is gebaseerd om van personen die voor hen werkzaam zijn, een houding van « goede trouw en loyaliteit aan de grondslag van de organisatie » te verlangen.

C. Wat betreft de verschillen in behandeling op grond van geslacht, dient verwezen te worden naar een aparte specifieke wetgeving (zie verantwoording bij amendement nr. 30 C en amendement nr. 1).

Nr. 32 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subamendement op amendement nr. 8 van de regering)

Art. 3bis (nieuw)

Hetvoorgestelde artikel3bis(nieuw)vervangenals volgt:

«*Artikel 3bis. § 1. Deze wet is van toepassing op alle personen, zowel in de overheidssector als in de particuliere sector, met inbegrip van de overheidsinstanties;*

§ 2. Deze wet is niet van toepassing op private betrekkingen.

Zij mag de vrijheid van meningsuiting niet schenden: zij beoogt geen strafbepaling in te voeren op het uiten van meningen, grappen of karikaturen die verband houden met de criteria vermeld in artikel 2, § 2, in zoverre het niet specifiek gaat om beledigingen, laster, eerroof of schending van de persoonlijke levenssfeer.

Zij doet geen afbreuk aan de vrijheid van personen om zich te verenigen om redenen die hun eigen zijn en op basis van gemeenschappelijke criteria opgesomd in artikel 2, § 2.

Zij is niet van toepassing op de interne organisatie van erediensten noch van religieuze gemeenschappen en levensbeschouwelijke organisaties die door de Koning zijn erkend.»

sont interdits. Cette exigence s'impose particulièrement en droit pénal. En vertu du principe de la légalité des incriminations et des peines qui résulte de l'article 7 CEDH et des articles 12, alinéa 2, et 14 de la Constitution, c'est pour le pouvoir législatif une obligation constitutionnelle de définir les faits qu'il érigé en infraction en des termes suffisamment clairs, précis, prévisibles qui ne laissent pas un pouvoir d'appréciation excessif au juge» (avis n° 30.462/2 du Conseil d'État, p. 8). Il importe que la loi précise les caractéristiques qui peuvent être considérées comme exigences professionnelles essentielles. Une délégation au Roi n'est pas souhaitable à ce sujet.

L'amendement proposé reprend les termes de l'article 4 de la directive 2000/78/CE du Conseil concernant les exigences professionnelles. Cet article pose le principe des exigences professionnelles essentielles et déterminantes et vise ensuite spécifiquement le cas des organisations dont l'activité est fondée sur la religion ou les convictions. Comme le précise l'article 4 de la directive, la directive s'applique sans préjudice du droit des organisations publiques ou privées dont l'éthique est fondée sur la religion ou les convictions de requérir des personnes travaillant pour elles une attitude de bonne foi et de loyauté envers l'éthique de l'organisation.

C. En ce qui concerne les discriminations fondées sur le sexe, il y a lieu de s'en référer à une législation spécifique distincte (voir justification du sous-amendement n° 30 C et l'amendement n° 1).

Nº 32 DE MME NYSSENS

(Sous-amendement à l'amendement n° 8 du gouvernement)

Art. 3bis (nouveau)

Remplacer l'article 3bis(nouveau)proposé par ce qui suit :

«*Article 3bis. § 1. La présente loi s'applique à toutes les personnes, tant pour le secteur public que pour le secteur privé, y compris les organismes publics.*

§ 2. Elle ne s'applique pas aux relations privées.

Elle ne peut porter atteinte à la liberté d'expression en ce qu'elle ne vise pas à sanctionner l'expression d'opinions, de plaisanteries ou de caricatures liées aux critères énumérés à l'article 2, § 2, pour autant que les limites de l'injure, de la calomnie, de la diffamation ou de l'atteinte à la vie privée ne soient franchies.

Elle ne porte pas préjudice à la liberté qu'ont les personnes, de s'associer pour des raisons qui leur sont propres et sur base de critères énumérés à l'article 2, § 2, qui leur sont communs.

Elle ne s'applique pas à l'organisation interne des cultes et des communautés religieuses et des organisations philosophiques reconnues par le Roi.»

Verantwoording

Dit amendement wil in de eerste plaats de toepassingssfeer *ratione personae* van dit voorstel verduidelijken (zie richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 en richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000).

Daarnaast tracht dit amendement een antwoord te bieden op de opmerkingen van de Raad van State over een eventuele strijdigheid van het voorstel met de fundamentele vrijheden: het recht op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vereniging.

Amendement nr. 8 gaat meer bepaald over de vrijheid van eredienst. Het is echter ook belangrijk dat de vrijheid van vereniging niet wordt geschonden (advies Raad van State, nr. 30.462/2, stuk Senaat, nr. 2-12/5, blz. 15 en volgende). Culturele, folkloristische, sportieve, caritatieve, filantropische en andere verenigingen kunnen bijvoorbeeld alleen openstaan voor bepaalde personen op grond van een van de criteria vermeld in artikel 2, § 2, van het voorstel en kunnen zichzelf kenbaar maken zonder het risico te lopen beschuldigd te worden van het aanzetten tot discriminatie of van het openlijk te kennen geven van hun voornemen tot discriminatie (advies Raad van State, nr. 30.462/2, stuk Senaat, nr. 2-12/5, blz. 16).

Nr. 33 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subamendement op amendement nr. 10 van de regering)

Art. 3*quater* (nieuw)**Het voorgestelde tweede streepje vervangen als volgt:**

«— de wet van 30 juli 1981 tot bestrafing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden.»

Verantwoording

De bepaling zoals ze nu is opgesteld («onderscheid dat gemaakt wordt door of krachtens enige andere wet, decreet of ordonnantie») holt het voorstel volledig uit.

Het is belangrijk te verduidelijken dat zowel de wet van 7 mei 1999 voor de discriminaties op grond van het geslacht in de arbeidssfeer, als de wet van 30 juli 1981 voor de discriminaties op grond van ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, van toepassing blijven.

Nr. 34 VAN MEVROUW NYSSENS

Art. 4

In het eerstestreepje van de voorgestelde § 1 van dit artikel de woorden «wgens de bijzondere kenmerken bedoeld in artikel 2» vervangen door de woorden «wgens de gronden bedoeld in artikel 2, § 2».

Verantwoording

Samenhang in de gebruikte terminologie (zie amendementen nr. 6 en 7 van de regering).

Justification

Cet amendement vise d'abord à préciser le champ d'application *ratione personae* de la proposition (cf. directive 2000/78/CE du Conseil du 27 novembre 2000 et directive 2000/43 CE du Conseil du 29 juin 2000 précitées).

Il tente, en outre, de répondre aux remarques étendues du Conseil d'État en ce qui concerne l'incompatibilité éventuelle de la proposition avec les libertés fondamentales que sont: le droit au respect de la vie privée, la liberté d'expression et la liberté d'association.

En ce qui concerne ce dernier point, l'amendement n° 8 concerne de manière plus spécifique la liberté des cultes. Il importe cependant de veiller de manière générale à ce que la proposition ne porte pas atteinte à la liberté d'association (doc. Sénat n° 2-16/5, avis du Conseil d'État 30.462/2, p. 15 et suivantes). Des associations culturelles, folkloriques, sportives, caritatives, philanthropiques ou autres, peuvent être réservées à certaines personnes en raison de l'un des critères énumérés à l'article 2, § 2, de la proposition et ces associations doivent pouvoir se faire connaître sans être accusées d'inciter à la discrimination ou de donner une publicité à leur intention de pratiquer la discrimination (avis du Conseil d'État, o.c., p. 16).

Nº 33 DE MME NYSSENS

(Sous-amendement à l'amendement n° 10 du gouvernement)

Art. 3*quater* (nouveau)**Remplacer le deuxième tiret proposé par ce qui suit:**

«— la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie.»

Justification

La disposition telle qu'elle est rédigée («la distinction qui est faite par ou en vertu de toute autre loi, décret ou ordonnance») vide la proposition de son contenu.

Il importe de préciser que tant la loi du 7 mai 1999 pour les discriminations fondées sur le sexe en matière d'emploi et de travail que la loi du 30 juillet 1981 pour les discriminations fondées sur la prétendue race, couleur, ascendance, origine nationale ou ethnique restent d'application.

Nº 34 DE MME NYSSENS

Art. 4

Remplacer à l'article 4, § 1, 1er tiret proposé, les mots «en raison des particularités visées à l'article 2» par les mots «en raison des motifs visés à l'article 2 § 2».

Justification

Cohérence au niveau de la terminologie utilisée (cf. amendements nos 6 et 7 du gouvernement)

Nr. 35 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subsidiair amendement op amendement nr. 34 van mevrouw Nyssens)

Art. 4

In het eerstestreepje van de voorgestelde § 1 van dit artikel de woorden «wgens de bijzondere kenmerken bedoeld in artikel 2» vervangen door de woorden «wgens de gronden bedoeld in artikel 2, § 2, met uitzondering van de gronden gebaseerd op een zogenaamd ras, de huidskleur, afstamming of nationale of etnische afkomst».

Verantwoording

Zonder deze verduidelijking heeft amendement nr. 12 van de regering geen zin. Het bepaalt dat de wet van 30 juli 1981 van toepassing is op strafsancties voor discriminatie op grond van een zogenaamd ras, de huidskleur, de afkomst of de nationale of etnische afstamming.

Nr. 36 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subsidiair amendement op amendement nr. 34)

Art. 4

In de voorgestelde § 1 het eerstestreepje doen voor-aftaan door het volgende streepje:

«— *Hij die in de werkingsfeer van artikel 2, § 1, zich schuldig maakt aan discriminatie jegens een persoon, een groep, een gemeenschap of de leden ervan, op basis van gronden bedoeld in artikel 2, § 2, met uitzondering van de gronden gebaseerd op een zogenaamd ras, de huidskleur, afstamming of nationale of etnische afkomst.* »

Verantwoording

De strafsancties voor personen die in de toepassingssfeer bedoeld in artikel 2, § 1, (aanbod en verstrekking van goederen en diensten of arbeid en beroep) discrimineren op grond van een van de in het voorstel opgesomde gronden, worden niet in de wet bepaald. Dit moet echter wel gebeuren, naar analogie van de artikelen 2 en 2bis van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden.

Nr. 37 VAN MEVROUW NYSSENS

Art. 4

Dit artikel vervangen als volgt:

«Art. 4. — *De strafsancties wegens discriminatie gebaseerd op de gronden bedoeld in artikel 2, § 2, zijn die welke vermeld staan in artikel 1, tweede tot vierde lid, van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden.* »

Nº 35 DE MME NYSSENS

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 34 de Mme Nyssens)

Art. 4

Remplacer au § 1er, premier tiret, proposé, les mots «en raison des particularités visées à l'article 2» par les mots «en raison des motifs visés à l'article 2 § 2, à l'exception des motifs fondés sur une prévue race, la couleur, l'ascendance ou l'origine nationale ou ethnique».

Justification

À défaut de cette précision, l'amendement n° 12 du gouvernement n'a pas de sens. Cet amendement n° 12 prévoit qu'en ce qui concerne les sanctions pénales pour les discriminations fondées sur une prévue race, la couleur, l'ascendance ou l'origine nationale ou ethnique, la loi du 30 juillet 1981 est d'application.

Nº 36 DE MME NYSSENS

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 34)

Art. 4

Au § 1er proposé, insérer, avant le premier tiret, le tiret suivant:

«— *Quiconque, dans les domaines d'application visés à l'article 2, § 1er, commet une discrimination à l'égard d'une personne, d'un groupe, d'une communauté ou de membres de celle-ci, en raison de motifs visés à l'article 2, § 2, à l'exception des motifs fondés sur une prévue race, la couleur, l'ascendance ou l'origine nationale ou ethnique.* »

Justification

Les sanctions pénales à l'encontre des personnes qui commettent une discrimination fondée sur l'un des motifs visés par la proposition dans les domaines d'application visés à l'article 2, § 1er (offre et fourniture de biens et services ou emploi et travail) ne sont pas fixées par la loi. Il importe de le faire à l'instar de ce qui est prévu aux articles 2 et 2bis de la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie.

Nº 37 DE MME NYSSENS

Art. 4

Remplacer l'article par la disposition suivante :

«Art. 4. — *Les sanctions pénales pour les discriminations fondées sur les motifs visés à l'article 2, § 2, sont celles déterminées aux articles 1er, alinéa 2 à 4 de la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie* »

Verantwoording

Het lijkt erop dat artikel 4 per slot van zaken een afschrift is van de artikelen 1, tweede lid, en 4 van de voormalde wet van 30 juli 1981 wat de vastgestelde straffen betreft.

Omwille van de rechtszekerheid stelt het amendement dus voor te verwijzen naar de strafsancties van de wet van 1981 die discriminatie op grond van ras, huidskleur, afkomst, nationale of etische afstamming bestraft, om ook alle discriminerende gedragingen bepaald door de wet te bestraffen (namelijk zowel het plegen van discriminatiemisdrijf als het aanzetten tot discriminatie of het feit van te behoren tot een groep die discriminatie bedrijft of verkondigt op grond van een van de gronden bedoeld in artikel 2, § 2).

Dit amendement impliceert dat men amendement nr. 12 (stuk Senaat, nr. 2-12/6, blz. 5) van de regering, dat een artikel 7bis nieuw wil invoegen, niet aanneemt.

Nr. 38 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subamendement op amendement nr. 11 van de regering)

Art. 5

Dit artikel vervangen als volgt:

«Art. 5. — Onverminderd het bepaalde in artikel 4, geldt er een persoonlijke verzwarende omstandigheid wanneer een van de drijfveren van een misdrijf in de artikelen 372, 375, 393 tot 398, 401bis, 402, 405, 422bis, 422ter, 434, 448, 453 en 5528 van het Strafwetboek bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens diens subjectieve geaardheid, burgerlijke stand, afkomst, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap of fysieke eigenschap.»

Verantwoording

Dit amendement is vooreerst een antwoord op de opmerking van de Raad van State volgens welke het beter is te voorzien in een specifieke verzwarende omstandigheid dan de vastgestelde straffen te verdubbelen, aangezien voor sommige misdrijven, zoals zedenmisdrijven, het wezenlijke bestanddeel betrekking heeft op het geslacht, zodat de tekst ertoe zou leiden dat de straffen die de wet in dergelijke gevallen oplegt noodzakelijkerwijze verdubbeld worden, wat verder lijkt te gaan dan de bedoeling van de indieners van het voorstel.

Bovendien is, etymologisch en volgens de strafrechtelijke logica, de drijfveer niet de grond van de discriminatie als dusdanig, maar het persoonlijke gevoel (haat, misdrijven of vijandigheid) dat een persoon jegens een andere persoon heeft wegens het bestaan van een dergelijke discriminatiegrond.

Volgens de verantwoording van amendement nr. 11 zou de regering ermee instemmen de verwerpelijke beweegreden in te voeren als verzwarende omstandigheid voor alle misdrijven op basis van een van de discriminatiegronden bedoeld in het onderhavige voorstel. Een verdubbeling van de (correctieele of criminale) straffen is niet hetzelfde: dit moet verduidelijkt worden.

De grondslag «afkomst» werd blijkbaar niet opgenomen. Het amendement voegt deze eraan toe. De discriminatiegrond op

Justification

Il semble que l'article 4 soit en définitive un calque des articles 1, alinéa 2, et 4 de la loi du 30 juillet 1981 précitée en ce qui concerne les sanctions pénales prévues.

Dans un souci de sécurité juridique, l'amendement propose de renvoyer dès lors aux sanctions pénales prévues dans la loi de 1981 qui sanctionne les discriminations fondées sur la race, la couleur, l'ascendance, l'origine nationale ou ethnique pour sanctionner tous les comportements discriminatoires visés par la loi (à savoir aussi bien le fait de commettre l'infraction de discrimination que le fait d'inciter à la discrimination ou de faire partie d'un groupe qui pratique ou prône la discrimination fondée sur un des motifs visés à l'article 2, § 2).

Cet amendement implique que l'on ne retient pas l'amendement n° 12 du gouvernement insérant un article 7bis nouveau (doc. Sénat, n° 2-12/6, p. 5).

Nº 38 DE MME NYSSENS

(Sous-amendement à l'amendement n° 11 du gouvernement)

Art. 5

Remplacer l'article proposé par la disposition suivante :

«Art. 5. — Sans préjudice des dispositions de l'article 4, il y a circonstance aggravante personnelle lorsque l'un des mobiles des infractions décrites aux articles 372, 375, 393 à 398, 401bis, 402, 405, 422bis, 422ter, 434, 448, 453 et 528 du Code pénal, est la haine, le mépris ou l'hostilité à l'égard d'une personne en raison de son orientation sexuelle, son état civil, sa naissance, son âge, sa conviction religieuse ou philosophique, son état de santé actuel ou futur, son handicap ou une caractéristique physique.»

Justification

Cet amendement résulte d'abord de la remarque du Conseil d'État qui considère qu'il est préférable de prévoir qu'il y a circonstance aggravante spécifique plutôt que de doubler les peines prévues, puisque pour certaines infractions, notamment celles relatives aux mœurs, l'élément constitutif sera nécessairement le sexe de sorte que le texte aboutirait à doubler automatiquement les peines prévues par la loi en pareil cas, ce qui paraît dépasser les intentions des auteurs de la proposition.

De plus, étymologiquement et dans la logique pénale, le mobile n'est pas le motif de discrimination en soi, mais le sentiment particulier (haine, mépris ou hostilité) qui anime une personne à l'égard d'une autre personne en raison de l'existence d'un tel motif de discrimination.

Selon la justification à l'amendement n° 11, le gouvernement serait d'accord pour introduire le motif abject en circonference aggravante pour toutes les infractions fondées sur l'un des motifs de discrimination visés par la présente proposition. Un doublement des peines (correctionnelles ou criminelles) n'est pas la même chose : il importe de clarifier les choses.

Le motif de la «naissance» avait été, semble-t-il, omis. L'amendement l'ajoute. Il omet cependant le motif de discrimina-

basis van het geslacht wordt echter weggelaten, omdat het in een specifieke wetgeving (moet) behandeld word(t)en. Met betrekking tot de bedoelde misdrijven, herstelt het voorgestelde amendement een tegenstrijdigheid tussen het voorgestelde amendement en de verantwoording ervan, waarin in het bijzonder verwezen wordt naar de artikelen 393 tot 398 van het Strafwetboek.

Bovendien bezigt het voorontwerp van wet tot versterking van de wetgeving tegen het racisme en de xenofobie de term «bewegreden» in plaats van «drijfveer».

Nr. 39 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subsidiair amendement op amendement nr. 38 van mevrouw Nyssens)

Art. 5

In het voorgestelde artikel de woorden «de drijfveren» vervangen door de woorden «een van de drijfveren».

Verantwoording

De voorgestelde tekst zou het een verdachte of een beklaagde mogelijk maken aan te voeren dat de drijfveer op basis van een discriminatiegrond vermeld in artikel 2, § 2, niet de enige drijfveer was toen hij het voornaamste misdrijf gepleegd had waarvoor hij vervolgd wordt (standpunt van de MRAX van 9 mei 2001).

Nr. 40 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subsidiair amendement op amendement nr. 38)

Art. 5

In het voorgestelde artikel de woorden «de drijfveren van de misdrijven in de artikelen 372, 375, 393, 401bis, 402, 405, 422bis, 422ter, 434, 448, 453 en 528 van het Strafwetboek» vervangen door de woorden «de drijfveren van een strafbaar feit».

Verantwoording

Het lijkt niet opportuun de misdrijven te beperken waarvoor een negatief gevoel jegens een persoon wegens een van de criteria die opgesomd worden in artikel 2, § 2, een verzwarende omstandigheid zou zijn. Dit besluit werd door de MRAX geformuleerd met betrekking tot de misdrijven met een racistische drijfveer. Het is dus belangrijk dat de straf van toepassing is zodra er een discriminerende drijfveer bestaat op basis van een van de criteria van artikel 2, § 2.

Nr. 41 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subamendement op amendement nr. 12 van de regering)

Art. 7bis (nieuw)

Dit artikel doen vervallen.

tion fondé sur le sexe qui fait (et doit faire) l'objet de législations spécifiques. Quant aux infractions visées, l'amendement proposé répare une discordance entre l'amendement proposé et la justification à celui-ci, où il est fait référence en particulier aux articles 393 à 398 du Code pénal.

De plus, le terme «motivation» au lieu de «mobile» est celui retenu par l'avant-projet de loi relatif au renforcement de la législation contre le racisme et la xénophobie.

Nº 39 DE MME NYSSENS

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 38 de Mme Nyssens)

Art. 5

Dans l'article proposé, remplacer les mots «les mobiles» par les mots «l'un des mobiles».

Justification

Le texte tel qu'il est proposé pourrait permettre à un inculpé ou prévenu d'arguer du fait que la motivation fondée sur un motif de discrimination figurant à l'article 2, § 2 n'était pas sa seule motivation lorsqu'il a commis l'infraction principale pour laquelle il est poursuivi (position du MRAX du 9 mai 2001).

Nº 40 DE MME NYSSENS

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 38)

Art. 5

Dans l'article proposé, remplacer les mots «les mobiles des infractions décrites aux articles 372, 375, 393, 401bis, 402, 405, 422bis, 422ter, 434, 448, 453 et 528 du Code pénal» par les mots «les mobiles d'une infraction pénale».

Justification

Il ne paraît pas opportun de limiter les infractions pour lesquelles un sentiment négatif à l'égard d'une personne en raison d'un des critères énumérés à l'article 2, § 2, serait une circonstance aggravante. C'est cette conclusion que tire le MRAX en qui concerne les infractions à motivation raciste. Il importe donc que la sanction s'applique dès qu'il y a motivation discriminatoire fondée sur l'un des critères de l'article 2, § 2.

Nº 41 DE MME NYSSENS

(Sous-amendement à l'amendement n° 12 du gouvernement)

Art. 7bis (nouveau)

Supprimer cet article.

Verantwoording	Justification
Dit amendement moet gelezen worden in samenhang met amendement nr. 37 dat het voorgestelde artikel 4 wil vervangen door een tekst die bepaalt dat de strafsancties wegens discriminatie gebaseerd op de gronden bedoeld in artikel 2, § 2, de strafsancties zijn welke vermeld staan in artikel 1, tweede tot vierde lid, van de wet van 30 juli 1981 tot bestrafing van bepaalde door racisme en xenofobie ingegeven daden.	Cet amendement doit se lire conjointement avec l'amendement n° 37 visant à remplacer l'article 4 proposé par un texte prévoyant que les sanctions pénales pour les discriminations fondées sur les motifs visés à l'article 2, § 2, sont celles déterminées aux articles 1 ^{er} , alinéas 2 à 4 de la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie.
Nr. 42 VAN MEVROUW NYSSENS	N° 42 DE MME NYSSENS
Art. 10	Art. 10
In de voorgestelde eerste paragraaf van dit artikel doen vervallen de woorden «van de procureur des Konings,».	Au § 1er proposé, supprimer les mots «du procureur du Roi,».
Verantwoording	Justification
De procureur des Konings lijkt ons niet bevoegd om voor een burgerlijke rechtsbank de staking te vragen van gedrag dat strijdig wordt geacht met de onderhavige wet.	Il ne nous semble pas qu'il est de la compétence du procureur du Roi de demander devant un tribunal civil la cessation d'un comportement considéré comme une infraction à la présente loi.
Nr. 43 VAN MEVROUW NYSSENS	N° 43 DE MME NYSSENS
(Subamendement op amendement nr. 15 van de regering)	(Sous-amendement à l'amendement n° 15 du gouvernement)
Art. 10	Art. 10
In de voorgestelde § 4 van dit artikel doen vervallen de woorden «het geslacht,».	Au § 4 proposé, supprimer les mots «le sexe».
Verantwoording	Justification
Zie <i>supra</i> .	Voyez <i>supra</i> .
Nr. 44 VAN MEVROUW NYSSENS	N° 44 DE MME NYSSENS
Art. 11	Art. 11
Dit artikel doen vervallen.	Supprimer cet article.
Verantwoording	Justification
Er wordt verwezen naar de opmerkingen van de Raad van State (stuk Senaat, nr. 2-12/5, advies nr. 30.462/2, blz. 25) hieromtrent. De Raad van State benadrukt dat de algemene regeling waarin artikel 1385bis van het Gerechtelijk Wetboek voorziet, ieder rechter toestaat, op verzoek van een van de partijen, aan zijn beslissing een dwangsom te koppelen voor het geval de veroordeelde partij niet aan de hoofdveroordeeling voldoet. Alleen bij veroordelingen tot het betalen van een geldsom en bij beslissingen betreffende de tenuitvoerlegging van arbeidsovereenkomsten kan zulk een dwang niet worden opgelegd. Bijgevolg is het niet noodzakelijk een rechter bij wie een vordering tot staking van een discriminierende handeling aanhangig gemaakt is, uitdrukkelijk te machtingen een dwangsom uit te spreken. Als de indieners van het voorstel het toepassingsgebied van de dwangsom wensen uit te breiden tot beslissingen betreffende de tenuitvoerlegging van een arbeidsovereenkomst, dient dat duidelijker te worden aangegeven.	Il est renvoyé aux remarques du Conseil d'État (doc. Sénat, n° 2-12/5, avis n° 30.462/2, p. 25) à cet égard. Le Conseil d'État souligne que la formule générale de l'article 1385bis du Code judiciaire autorise tout juge, à la demande d'une partie, à assortir sa décision d'une astreinte pour le cas où la partie condamnée ne s'exécuterait pas. Seules les condamnations au paiement d'une somme d'argent et les décisions relatives à l'exécution des contrats de travail échappent à la possibilité d'une pareille contrainte. Par conséquent, il n'est pas nécessaire de donner expressément au juge saisi d'une demande en cessation d'un acte discriminatoire le pouvoir de prononcer une astreinte. Si l'intention des auteurs de la proposition est d'étendre le champ d'application de l'astreinte aux décisions relatives à l'exécution d'un contrat de travail, il convient de l'indiquer plus clairement.

Nr. 45 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subsidiair amendement op amendement nr. 44 van vrouw Nyssens)

Art. 11

De aanhef van dit artikel doen houden als volgt:
«De rechter kan op verzoek van het slachtoffer van de discriminatie ... ».

Verantwoording

Volgens de Raad van State kunnen rechters die zich in procedures «zoals in kort geding» uitspreken, geen schadevergoeding toekennen. Een soortgelijke mogelijkheid instellen lijkt weinig overeen te brengen met het begrip zelf van vordering tot staking die zou haar karakter van specifieke vordering verliezen en uiteindelijk een gewone vordering in het kader van een versnelde procedure zijn. Voor de Raad van State zou het spijtig zijn dat bij een beslissing waaraan gezag van gewijdsde verbonden is en die nog uitvoerbaar is ondanks het ingestelde beroep, schadevergoeding zou worden toegekend na afloop van een procedure waarvan het snelle verloop het onderzoek belet naar de feitelijkheid van de schade en het oorzakelijk verband tussen die schade en de foutieve handeling waarvan de staking gevorderd wordt (Advies van de Raad van State, o.c., blz. 16).

Nr. 46 VAN MEVROUW NYSSENS

Art. 13

De voorgestelde § 1 van dit artikel doen vervallen.

Verantwoording

Het lijkt coherenter het gemene recht van de procedure «zoals in kort geding» te behouden die voorgescreven is voor de vorderingen tot staking zoals de vordering tot staking bepaald bij de wet op de handelspraktijk, die niet voorziet in deze bepaling. Bovendien lijkt deze bepaling moeilijk uitvoerbaar op het vlak van de gerechtelijke procedure.

Nr. 47 VAN MEVROUW NYSSENS

(Subamendement op amendement nr. 17 van de regering)

Art. 14

Dit artikel wijzigen als volgt:

A. In de Franse tekst van het tweede lid van het voorgestelde artikel 2, het woord «bases» vervangen door het woord «motifs».

B. Eveneens in het tweede lid, de woorden «is het centrum er bij het uitvoeren van deze opdracht toe verplicht samen te werken met verenigingen» vervangen door de woorden «werkt het centrum bij het uitvoeren van deze opdracht samen met verenigingen».

Nº 45 DE MME NYSSENS

(Amendement subsidiaire à l'amendement n° 44 de Mme Nyssens)

Art. 11

Supprimer les mots «Sans préjudice des dommages et intérêts,».

Justification

Selon le Conseil d'État, il n'appartient pas aux juges qui se prononcent dans des procédures «comme en référé» d'octroyer des dommages et intérêts. Prévoir une telle possibilité semble peu compatible avec la notion même d'action en cessation qui perdrat son caractère d'action spécifique et serait finalement une action ordinaire à procédure accélérée. Pour le Conseil d'État, il serait regrettable qu'une décision revêtue de l'autorité de la chose jugée, exécutoire nonobstant appel, puisse allouer des dommages et intérêts au terme d'une procédure dont la célérité ne permet pas l'examen de la réalité du dommage et du lien de causalité entre celle-ci et l'acte fautif dont la cessation est demandée (Avis du Conseil d'État, o.c., p. 16).

Nº 46 DE MME NYSSENS

Art. 13

Supprimer le § 1er.

Justification

Il semble plus cohérent de maintenir le droit commun de la procédure «comme en référé» prévue pour les actions en cessation telle l'action en cessation prévue dans la loi sur les pratiques de commerce, qui ne prévoit pas cette disposition. De plus, cette disposition paraît difficilement réalisable au niveau de la procédure judiciaire.

Nº 47 DE MME NYSSENS

(Sous-amendement à l'amendement n° 17 du gouvernement)

Art. 14

A. À l'alinéa 2 de l'article 2 proposé, remplacer le mot «bases» par le mot «motifs».

B. À l'alinéa 2 de l'article 2 proposé, remplacer la phrase «le Centre a l'obligation dans l'exécution de cette mission de collaborer avec les associations» par la phrase «le Centre, dans l'exécution de cette mission, collabore avec les associations».

Verantwoording	Justification
A. Terminologische samenhang binnen het wetsontwerp en met de Europese terminologie.	A. Cohérence dans la terminologie au niveau de la proposition de loi et avec la terminologie européenne.
B. Dit lid is volledig gerechtvaardigd. Artikel 14 van richtlijn 2000/78 van 27 november 2000 dringt aan op dialoog met de NGO's. De lidstaten moeten de dialoog bevorderen met aangewezen NGO's die een rechtmatig belang hebben bij te dragen tot de bestrijding van discriminatie met het oog op het bevorderen van het beginsel van gelijke behandeling.	B. Cet alinéa est pleinement justifié. L'article 14 de la directive 2000/78 du 27 novembre 2000 insiste sur le dialogue avec les ONG. Les États doivent encourager le dialogue avec les ONG concernées qui ont un intérêt légitime à contribuer à la lutte contre les discriminations en vue de promouvoir le principe de l'égalité de traitement.
Dit amendement is van technische aard. Men kan het Centrum geen verplichtingen opleggen zonder sancties vast te stellen. Deze samenwerking van het centrum met de andere betrokken verenigingen en organisaties moet aangemoedigd en tot stand gebracht worden.	Le présent amendement est d'ordre technique. On ne peut imposer une obligation au centre sans établir de sanctions. Cette collaboration du Centre avec les autres associations et organisations concernées doit être encouragée et mise en place.
Clotilde NYSSSENS.	
Nr. 48 VAN DE HEER MAHOUX	Nº 48 DE M. MAHOUX
Art. 1 ^{er}	Art. 1 ^{er}
In dit artikel de woorden «in artikel 78» vervangen door de woorden «in artikel 77».	Remplacer les mots «l'article 78» par les mots «l'article 77».
Verantwoording	
Artikel 77 van de Grondwet is hier van toepassing omdat het voorgestelde artikel 10 handelt over de inrichting van de rechtkassen. Het verleent immers een nieuwe bevoegdheid aan de voorzitter van de rechtkbank van eerste aanleg, aan de voorzitter van de arbeidsrechtbank en aan de voorzitter van de rechtkbank van koophandel.	L'article 77 de la Constitution est d'application dès lors que l'article 10 de la proposition de loi concerne l'organisation des tribunaux puisqu'il accorde une nouvelle compétence au président du tribunal de première instance, au président du tribunal du travail et au président du tribunal de commerce.
Nr. 49 VAN DE HEER MAHOUX	Nº 49 DE M. MAHOUX
(Subamendement op amendement nr. 6 van de regering)	(Sous-amendement à l'amendement n° 6 du gouvernement)
Art. 2	Art. 2
In het laatste streepje van de voorgestelde § 1 van dit artikel de woorden «toegankelijk voor het publiek» toevoegen.	Compléter le dernier tiret du § 1er, proposé, par les mots «accessible au public».
Verantwoording	
De toelichting bij het wetsvoorstel wijst erop dat deze wet uiteraard niet slaat «op de zuiver private betrekkingen tussen individuen, met inbegrip van de betrekkingen die ontstaan in het kader van een vereniging tussen personen, die daarvoor hun eigen redenen hebben en daarbij hun eigen, gemeenschappelijke criteria hanteren».	Tel que cela avait déjà été explicité dans les développements de la proposition de loi, la loi ne vise évidemment pas les relations entièrement privées entre les individus, en ce compris celles qui naissent de l'association entre des personnes, pour des raisons qui leur sont propres et sur base de critères qui leur sont communs.
In zijn advies wijst de Raad van State erop dat «de wetgever immers de burgers niet mag verplichten om in alle handelingen van hun maatschappelijk leven en bij het uiten van hun mening, de ideeën van de overheid inzake «bestrijding van discriminaties» over te nemen». De wetgever behoort dus de gulden middenweg te vinden tussen het verbieden van bepaalde gedragingen of het afleggen van bepaalde verklaringen die tot discriminatie kunnen	Le Conseil d'État a en effet spécifié, dans son avis, que «le législateur ne peut obliger les citoyens à traduire dans tous les actes de leur vie sociale et dans la manifestation de leurs opinions les conceptions du pouvoir en matière de «lutte contre les discriminations». Il appartient donc au législateur de trouver un juste équilibre entre l'interdiction de certains comportements ou la manifestation de propos constitutifs de discrimination et la sauve-

leiden enerzijds en de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden (recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van vereniging, ...) anderzijds.

Het ligt niet in de bedoeling van de indieners van het voorstel hoe dan ook in te grijpen in de organisatie en de keuze van activiteiten van een vereniging bijvoorbeeld. Zodra evenwel een activiteit toegankelijk is voor het publiek en dus niet meer in de persoonlijke levenssfeer ligt, of alleen aan de leden van een vereniging is voorbehouden, mogen er bij het publiek geen vormen van discriminatie ontstaan.

Nr. 50 VAN DE HEER MAHOUX

(Subamendement op amendement nr. 11 van de regering)

Art. 5

In dit artikel de woorden «en 528» vervangen door de woorden «528 en 561, § 7».

Verantwoording

Door het § 7 van artikel 561 van het Strafwetboek in de bepaling op te nemen vallen beledigingen ook onder de strafbare feiten bedoeld in artikel 5.

Nr. 51 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 10

In de Franse tekst van het eerste lid van de voorgestelde § 1 van dit artikel, de woorden «une infraction» vervangen door de woorden «un manquement».

Verantwoording

De indieners van het voorstel wilden niet alleen de strafbare overtredingen vermelden maar alle overtredingen van de bepalingen van deze wet.

Nr. 52 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 11

De aanhef van dit artikel doen luiden als volgt:
«De rechter kan op verzoek van het slachtoffer ... ».

Verantwoording

Het ligt niet in de bedoeling dat artikel 11 de rechter die als in kortgeding uitspraak doet over een vordering tot staking van een discriminerende handeling tijdens dezelfde procedure ook nog schadevergoeding kan toekennen. Om schadevergoeding te krijgen kan een vordering ten gronde worden ingesteld (artikel 13).

garde de libertés fondamentales (droit au respect de la vie privée, liberté d'expression, liberté l'association, ...).

En l'espèce, il n'est pas question pour les auteurs de la proposition d'intervenir d'une façon quelconque dans l'organisation et le choix des activités d'une association par exemple; cependant à partir du moment où une activité est accessible au public, c'est-à-dire que l'on sort d'une sphère privée ou réservée aux membres d'une association, il convient de ne pas engendrer de discriminations parmi le public.

Nº 50 DE M. MAHOUX

(Sous-amendement à l'amendement n° 11 du gouvernement)

Art. 5

Remplacer, dans l'article proposé, les mots «et 528» par les mots «528 et 561, § 7».

Justification

L'ajout de l'article 561, § 7, permet d'insérer l'injure dans les infractions visées à l'article 5.

Nº 51 DE M. MAHOUX

Art. 10

Remplacer, dans le § 1er, alinéa 1er, les mots «une infraction» par les mots «un manquement».

Justification

Les auteurs de la proposition ne souhaitaient pas viser uniquement les «manquements» pénalement répréhensibles mais tous les manquements aux dispositions de la présente loi.

Nº 52 DE M. MAHOUX

Art. 11

Supprimer les mots «Sans préjudice des dommages et intérêts,».

Justification

L'objectif de l'article 11 n'est pas de permettre au juge qui statue «comme en référé» sur une demande de cessation d'acte discriminatoire d'accorder également au cours de la même procédure des dommages et intérêts. Une procédure au fond peut être introduite en vue d'obtenir ces dommages et intérêts (article 13).

Nr. 53 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 12

De aanhef van het voorgestelde laatste lid van dit artikel doen luiden als volgt: «*Wanneer het slachtoffer van de wetsovertreding of van de discriminatie een natuurlijke persoon of een rechtspersoon is, is de vordering ...*».

Verantwoording

De groeperingen vermeld in het eerste en het tweede lid kunnen ook in rechte optreden wanneer een venootschap bijvoorbeeld de bepalingen van de wet overtreedt.

Nr. 54 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 16 (nieuw)

Een nieuw artikel 16 invoegen, luidende :

«*Art. 16. — Artikel 585 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd bij de wet van 11 april 1989, wordt aangevuld met een 9^e, luidende :*

«*9^e over de vorderingen tot staking en hij legt de maatregelen van openbaarmaking van zijn beslissing op die hij nodig acht, krachtens artikel 10 van de wet van ... ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.*»

Verantwoording

Aangezien het voorgestelde artikel 10 een nieuwe bevoegdheid verleent aan de voorzitters van de rechtbank van eerste aanleg, aan de voorzitters van de arbeidsrechtbank en aan de voorzitters van de rechtbank van koophandel, behoren ook de artikelen van het Gerechtelijk Wetboek die deze bevoegdheden vermelden, te worden gewijzigd.

Nr. 55 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 17 (nieuw)

Een nieuw artikel 17 invoegen luidend :

«*Art. 17. — Artikel 587bis van het Gerechtelijk Wetboek ingevoegd bij de wet van 19 maart 1991, wordt vervangen als volgt :*

«*Art. 587bis. — De voorzitter van de arbeidsrechtbank, aangezocht bij verzoekschrift, doet uitspraak :*

1° over de vorderingen ingesteld krachtens de artikelen 4 en 5, §§ 3 en 4, van de wet van 19 maart 1991 houdende bijzondere ontslagregeling voor de personeelsafgevaardigden in de ondernemingsraden en in

Nº 53 DE M. MAHOUX

Art. 12

Au dernier alinéa proposé, ajouter, après les mots «Toutefois, lorsque la victime de l'infraction ou de la discrimination est une personne physique» les mots «ou une personne morale».

Justification

Les groupements visés aux premier et second alinéas peuvent également ester en justice, par exemple lorsque la victime de manquements aux dispositions de la présente loi est une société.

Nº 54 DE M. MAHOUX

Art. 16 (nouveau)

Insérer un article 16(nouveau), rédigé comme suit :

«*Art. 16. — L'article 585 du Code judiciaire, modifié par la loi du 11 avril 1989, est complété par un 9e rédigé comme suit :*

«*9e les demandes de cessation et il prescrit les mesures de publicité de sa décision qu'il estime nécessaires, en vertu de l'article 10 de la loi du ... tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme.*»

Justification

Compte tenu de la nouvelle compétence accordée aux présidents des tribunaux de première instance, du travail et de commerce, par l'article 10 de la proposition de loi, il convient de modifier les articles du Code judiciaire qui énumèrent les compétences de ces présidents.

Nº 55 DE M. MAHOUX

Art. 17 (nieuw)

Insérer un article 17(nouveau) rédigé comme suit :

«*Art. 17. — L'article 587bis inséré dans le Code judiciaire par la loi du 19 mars 1992 est remplacé par la disposition suivante :*

«*Art. 587bis. — Le président du tribunal du travail, saisi par voie de requête, statue sur :*

1° les demandes formées en vertu des articles 4 et 5, §§ 3 et 4, de la loi du 19 mars 1991 portant un régime de licenciement particulier pour les délégués du personnel aux conseils d'entreprise et aux comités de

de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen alsmede voor de kandidaat-personeelsafgevaardigden:

2° over de vorderingen tot staking en hij legt de maatregelen van openbaarmaking van zijn beslissing op die hij nodig acht, krachtens artikel 10 van de wet van ... ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. »

Verantwoording

Zie amendement nr. 54.

Nr. 56 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 18 (nieuw)

Een nieuw artikel 18 invoegen, luidend :

«Art. 18. — Artikel 588 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 14 juli 1971, 11 april 1989 en 4 december 1990, wordt aangevuld met een 13°, luidende :

«13° op de vorderingen tot staking en hij legt de maatregelen van openbaarmaking van zijn beslissing op die hij nodig acht, krachtens artikel 10 van de wet van ... ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. »

Verantwoording

Zie amendement nr. 54.

Nr. 57 VAN DE HEER MAHOUX

Art. 13

Het vijfde lid van de voorgestelde § 2, van dit artikel vervangen als volgt :

«Over de vordering tot staking wordt uitspraak gedaan niettegenstaande vervolging wegens dezelfde feiten voor enig ander strafrecht; er kan niet beslist worden over de strafvordering dan nadat een in kracht van gewijsde gegane beslissing is genomen betreffende de vordering tot staking. »

Verantwoording

In navolging van artikel 106 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, bepaalt dit artikel eveneens dat de strafvordering wordt opgeschort zolang er een gewone vordering tot staking loopt.

sécurité, d'hygiène et d'embellissement des lieux du travail, ainsi que pour les candidats délégués du personnel;

2° les demandes de cessation et il prescrit les mesures de publicité de sa décision qu'il estime nécessaires, en vertu de l'article 10 de la loi du ... tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme. »

Justification

Voir l'amendement n° 54.

Nº 56 DE M. MAHOUX

Art. 18 (nieuw)

Insérer un article 18 (nouveau) rédigé comme suit :

«Art. 18. — L'article 588 du Code judiciaire, modifié par les lois du 14 juillet 1971, 11 avril 1989 et 4 décembre 1990, est complété par un 13°, rédigé comme suit :

«13° les demandes de cessation et il prescrit les mesures de publicité de sa décision qu'il estime nécessaires, en vertu de l'article 10 de la loi du ... tendant à lutter contre la discrimination et modifiant la loi du 15 février 1993 créant un Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme. »

Justification

Voir l'amendement n° 54.

Nº 57 DE M. MAHOUX

Art. 13

Remplacer le § 2, alinéa 5, par l'alinéa suivant :

«Il est statué sur l'action en cessation nonobstant toute poursuite exercée en raison des mêmes faits devant toute juridiction pénale; il ne peut être statué sur l'action pénale qu'après qu'une décision coulée en force de chose jugée a été rendue relativement à l'action en cessation. »

Justification

À l'instar de la loi sur les pratiques du commerce du 14 juillet 1991 (article 106), il est précisé que l'action est suspendue au pénal durant l'action en cessation éventuelle au civil.

Philippe MAHOUX.

Nr. 58 VAN MEVROUW VAN RIET C.S.

(Subamendement op amendement nr. 6)

Art. 2

Het voorgestelde artikel, aanvullen met een § 5 luidende:

« § 5. Het eerste streepje in § 1, is niet van toepassing op eisen die gelet op het privé-karakter van de omstandigheden in redelijkheid kunnen worden gesteld. »

Iris VAN RIET.
 Nathalie de T' SERCLAES.
 Meryem KAÇAR.
 Fatima PEHLIVAN.

Nº 58 DE MME VAN RIET ET CONSORTS

(Sous-amendement à l'amendement n° 6)

Art. 2

Compléter cet article par un § 5, libellé comme suit:

« § 5. Le premier tiret du § 1er n'est pas applicable aux exigences qui sont raisonnables au vu du caractère privé des circonstances. »